

Vruts Armânji di iutsido, tinjisits uaspits,

ghini vinitu la aestâ andamusi armâneascâ, ghini ni-aflămu sh-ghini s-tritsemu deadunu aestu kiro tu câsâbălu thimiljiusitu di armânji aoa sh-cama di 200 di anji.

Armânjlji/makedonarmânjlji - atselji ma veclji tu aesti locuri – di daima furâ sinfunji ca tuti miletsli cu cari bâneadzâ deadunu s-aibâ idyili ndrepturi. Elji nu strâxirâ tirania a vârnui “domnu” cari s-lâ cumândâseascâ ama nitsi si s-adarâ nicukiri pisti altsâ. Aoa sh-vârnâ 200 di anji armânlu Riga Veleshtinlu minduia trâ unâ mari ripublicâ tu Balcanu cari s-garanteadzâ, pritu Constitutsiuni, idyili ndrepturi a tutâloru miletsloru di itsi limbâ, di itsi buiauâ sh-di itsi pisti. Cându la anlu 1903, laolu ditu Turkia Evropeanâ vru si s-ascutârâ di „tirania a Sultanlui“, s-adră Crushuva unu “gvernu multietnicu” cari riprizinta miletsli ditu atseali locuri: Tuts cari mutarâ hlambura a ribilipseariljei furâ sinfunji s-adarâ unâ ”ripublicâ multietnicâ” Tu atselu gvernu ditu anlu 1903, armânamea (Makedonjlji “latinofonji”), ca natsiuni constitutivâ a năului cratu, avea ministeri di simasii, cumu easti Ministerlu trâ Culturâ shi Ministerlu trâ Apârari – aestu ditu soni cumândâsiti di Pitu Guli cari deadunu cu sotslji a lui aleapsirâ moartea tu loclu a sclaviljei di cari nu avurâ tihea sh-putearea s-ascapâ atumtsea.

La protlu “Congresu Internatsiunal trâ Ndrepturli a Natsiunjiloru”, cari s-tsânu Geneva ditu 1-lu pânâ tu 10-li di Yizmâciunu 1921, miletsli ditu Makidunii s-avea akicâsitâ s-cilâstâseascâ deadunu trâ unu statu multietnicu, iu cathi etnii s-aibâ ndrepturi isa: *“Tuti etniili ditu Makidunii s-akicâsirâ ca statlu a nostu s-hibâ independentu. Cafî etnii va poata s-ufiliseascâ relighia a ljei, sâ zburascâ limba a ljei, s-u aibâ tu sculii.. Tra s-hibâ egalitati anamisa di tuti etniili, n-akicâsimu ca limba a cratlui s-hibâ limba esperanto. Vremu s-bânămu ca frats, cata cumu popullu ditu Helvetii. Yinimu s-nâ spunemu vrearea a tutâloru makidonjiloru trâ thimiljiusearea a dauljei Helvetii, di la Vardar . S-bâneadzâ dauli Helvetii: atsea di la Alpi sh-atsea ditu Balcanu!”*.

Adzâ, dupu ahântsa anji di la câdearea a Amirâriljei Otomanâ, contra cari s-featsi ribilipsearea di Crushuva, armânamea s-aflâ nica tu mari ananghi tu tuti craturli ditu Balcanu iu bâneadzâ.

N-aflămu adzâ tu unâ ripublicâ, singura iu Armânjlji suntu pricânâscuts tru Constitutsiuni ca populu ahoryea. Aestu lucru s-putu câ sutsatili di-aoa, dusirâ vrearea Armânjiloru câtâ institutsiunjli evropeani trâ aestâ pricânushteari. Aestu lucru deadunu agiutâ ankirdâsirea a Dimândariljei 1333 ditu 24-li di Cirishearu

1997, di la Consillu ali Evropâ, tru cari suntu spusu ndrepturli cari prindi s-lâ hibâ tinjisiti a Armânjiloru tra s-poatâ sâ-shi tsânâ shi developadzâ limba shi cultura.

Nu vremu s-arcămu vâra aumbra pi aesta sârbatoari di adza, ama prindi sa spunemu dishcljisu cari easti catandisea a Armânjiloru tu aesta ripublica iu suntu pricanascuts oficialu. U spunemu dishcljisu ca Armâneamea di-aoa easti nica alargu di-atsea tsi la easti taxita tu Constitutsiuni shi prindea s-aminta.

Na harsimu ca easti singurulu cratu iu armânjlji – au una shcurta emisiuni la Tiliviziuni shi la Radio pi limba armâneasca, andreapsira tra unu kiro cursuri optionali di limba armâneasca, tipusira cartsa shi vâra rivista pi limba armâneasca – ama, aesti ankirdaseri suntu multu psani tra unu cratu tsi prindi dealihea sandrupasca limba shi cultura a Armânjiloru.

Va hibâ semnu di una vreami dealihea tinjisita candu cratlu ali Ripublica Makidunia va la da a Armânjiloru aesti-ndrepturi, tsi suntu spusu shi tu Dimandarea 1333, simnata di parlamentarilji a ljei ditu atselu kiro:

- 3-4 oari tru satamana, **obligatoari**, di Limba shi Cultura armâneasca iu scularlji s-hiba durusits cu nota; experimentulu cu cursurli optiunali spusira ca eali nu potu s-hiba unu fundamentu tra developarea a limbâljei armâneasca.
- dyiavasi tru limba armâneasca, tu baserits ditu mahaladz iu baneadzâ armânji, cumandasearea basirikeasca a cratlui prindi s-afla una cali tra aestu-ndreptu; armânjlji suntu atselji tsi aprukeara protslji crishtinismulu shi mutara nai multi baserits tru aesti locuri.
- s-hiba alaxita tu Constitutsiuni numa di “Vlasi” cu atsea tsi sh-u spusira di daima – “Armânji”, ica, ma uidsitu, “Makedon-Armânji” – ti itia ca baneadzâ tu Ripublica Makidunia. Aesta alaxeari va s-hiba semnu di tinjii tra popullu armânescu cari easti atselu ma vecljiu tru aesti locuri. Armânjlji nu shi spusira varnoarâ “Vlasi” shi luyurescu aesta numa ca discriminatoara shi prusvulusitoari.

Na si pari ca, ma s-lucreadzâ tra aesti ndrepturi, satsatili ditu Rip.Makidunia va linkirdaseasca.

Nu prindi daima s-arcămu cãbatea pri unu cratu tra greaua catandisi tru cari n-aflamu. Mashi lucurlu deadunu, dialoylu dishcljisu shi tinjisitu a satsatiloru armâneshtsa cu organismili a cratlui potu s-ducã nãinti banarea deadunu culturalã.

Himu siyuri ca guvernulu ali Rip.Makidunia canoashti tsi rola avu, ari shi poati saiba popullu armânescu tra developarea a dimucratsiljei shi a isihiljei etnitsi tru aesti locuri shi va s-cilastaseasca sh-ma-nclo tra aflarea di caljiuri tra intrarea tu aradha a Armânjiloru.